

Harnachement en transport

Harnachement en transport Theorie

Desirée Haan
Hanneke van Rinsum
Heleen van Wingerden

eerste druk, 2001

Artikelcode: 26004.2

Colofon

Auteursteam

Desirée Haan

Hanneke van Rinsum

Heleen van Wingerden

Illustraties

Verbaal - bureau voor visuele communicatie

Onderwijskundige

Anette Scholten

Redactie

Piet Hugén

© 2001 Ontwikkelcentrum, Ede, Nederland

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, hetzij mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Ontwikkelcentrum.

Voorwoord

Deze uitgave bevat de onderwijseenheid Harnachement en transport van de deeltkwalificatie Uitvoeren paardenverzorgingswerkzaamheden. Voor de onderwijseenheid is er een uitgave met opdrachten en bronnen en een uitgave met theorie.

Opdrachten

Aan het begin van elke opdracht staat het opdrachtdoel. Daar staat wat je aan het einde van de opdracht moet kunnen. De opdrachten bevorderen de zelfwerkzaamheid. Met de opdrachten kun je je kennis in de praktijk toetsen of bepaalde vaardigheden trainen. Als je alle opdrachten met voldoende resultaat hebt uitgevoerd, beheers je de stof.

Bronnenoverzicht

Om de opdrachten uit te voeren heb je informatie nodig. Hiervoor kun je het bijbehorende theorieboek gebruiken. Maar je kunt ook andere bronnen raadplegen. In het bronnenoverzicht staat waar je allemaal informatie kunt vinden over harnachement en transport. Dit kunnen boeken zijn, maar ook vakbladen, folders, video's, het internet, etcetera.

Theorie

Het theorieboek bevat de theorie die je het meest nodig hebt en die niet gauw verandert.

Om het bestuderen en verwerken van de tekst gemakkelijker te maken kun je aan het einde van elke paragraaf verwerkingsvragen maken.

Namens het auteursteam wens ik je veel succes bij het werken met deze uitgave.

Het auteursteam

Inleiding

Het boek Harnachement en transport bevat samen met de boeken Omgang en gedrag en Verzorging paard en stal het lesmateriaal voor de deelkwalificatie Uitvoeren paardenverzorgingswerkzaamheden (2J010.1).

Dit boek gaat over de zadels, hoofdstellen, bittens, hulpteugels en andere hulpmiddelen voor het optomen van je paard of pony. Je moet niet alleen al die onderdelen kennen en herkennen, maar ook kunnen aanbrengen. Dat vraagt natuurlijk veel oefening: dat leer je niet uit een boek. Dit boek is echter wel een goede ondersteuning voor het herkennen van de onderdelen. In het eerste hoofdstuk wordt verder nog aandacht besteed aan het onderhoud van het harnachement.

Het tweede hoofdstuk gaat over allerlei beschermingsmiddelen voor je paard. Ook hierbij geldt dat je veel moet kijken en oefenen om beschermingsmiddelen te herkennen en aan te kunnen brengen.

Het derde en laatste hoofdstuk gaat over het vervoer van paarden. Je mag misschien nog wel niet met een trailer of vrachtwagen rijden, maar je moet natuurlijk wel weten wat er allemaal komt kijken bij het vervoer van paarden en pony's. Dat begint bij het aanbrengen van beschermingsmiddelen. Daarna het veilig opladen en vervolgens moet je weten waar je aan moet denken bij het feitelijke transport.

De auteurs

Inhoud

Voorwoord 5

Inleiding 6

1 Harnachement 9

- 1.1 Zadel, hoofdstel en diversen 9
- 1.2 Hulpmiddelen 21
- 1.3 Op- en afzadelen 30
- 1.4 Onderhoud 32
- 1.5 Afsluiting 32

2 Bescherming van het paard 33

- 2.1 Beenbeschermers 33
- 2.2 Bandages 35
- 2.3 Afsluiting 37

3 Transport 38

- 3.1 Klaarmaken voor transport 38
- 3.2 Regels 40
- 3.3 Afsluiting 41

Trefwoordenlijst 43

---

1 Harnachement

Oriëntatie

harnachement

Sinds de mens het paard is gaan gebruiken als rij-, last - of trekdier, heeft hij hiervoor hulpmiddelen gebruikt. Onder *harnachement* verstaan we al het tuig dat we voor paarden gebruiken. We hebben het dan meestal over het hoofdstel, het zadel en het tuig voor aangespannen rijden. In dit hoofdstuk bespreken we alleen verschillende zadels en hoofdstellen.

1.1 Zadel, hoofdstel en diversen

We kunnen de zadels in verschillende groepen verdelen, al naar gelang het gebruiksdoel. We kennen bijvoorbeeld het veelzijdigheidszadel, dressuurzadel, springzadel, renzadel, westernzadel, dameszadel en IJslandzadel.

Sommige zadels hebben lange, rechte zweetbladen zoals de dressuurzadels, westernzadels en zadels voor IJslanders. Andere zadels hebben sterk naar voren gebouwde zweetbladen zoals de springzadels en zadels die voor de rennen gebruikt worden.

Fig. 1.1
Diverse zadels.

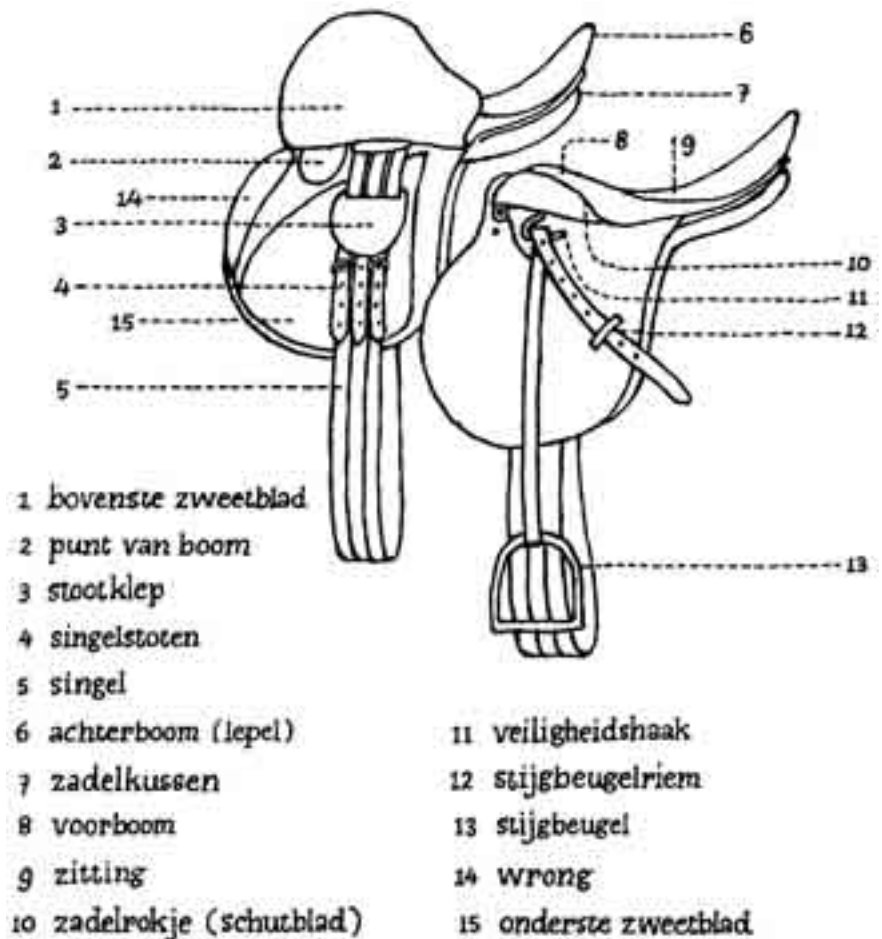

Voor alle zadels geldt dat ze in balans moeten liggen en geen drukkingen mogen veroorzaken. De kamer moet voldoende hoog en breed zijn. De boom moet horizontaal liggen zodat de kussens in zijn geheel kunnen dragen. Om het verschuiven van het zadel te voorkomen moet er voldoende worden aangesingeld. De lengte van de boom is variabel en afhankelijk van de bouw van het paard en de ruiter. De lengte

van een zadel wordt aangegeven in inches (1 inch is 2,54 cm) en de maat loopt op met een halve inch. Wanneer we een zadel bekijken, is het belangrijk dat:

- stijgbeugelriemhaken goed functioneren, zodat de beugelriemen gemakkelijk naar achteren van de haak kunnen schuiven;
- de beugelriemen geen zwakke plekken vertonen;
- de beugels van roestvrij metaal zijn;
- de beugels voldoende breed en niet te licht zijn;
- de singelstoten geen zwakke plekken vertonen;
- de singel schoon en voldoende sterk is.

Fig. 1.2
De onderdelen van het
zadel.

Schabrak, dekje en deken

schabrak Onder het zadel kunnen we een *schabrak*, een dekje of een deken leggen. Dit ter bescherming van het zadel tegen zweet en ter bescherming van de paardenrug tegen drukkingen. Een schabrak kan van diverse materialen gemaakt zijn, is altijd in de vorm van het zadel gesneden en heeft twee vaste passanten om verschuiven te voorkomen. Een dekje kan van dezelfde materialen zijn gemaakt als het schabrak en heeft vaak ook vaste passanten. Het is aan de voorzijde eveneens in de vorm van het zadel gesneden, maar aan de achterkant loopt het in een rechthoek of in een punt. Schabrak en dekje moeten voldoende groot zijn: iets langer dan het zweetblad en de totale lengte van de zadelboom. Ook een omgevouwen deken kunnen we onder een zadel

---

leggen. Afhankelijk van de grootte kan de deken twee of drie maal gevouwen worden. Zorg dat de deken goed glad, zonder vouwen onder het zadel ligt.

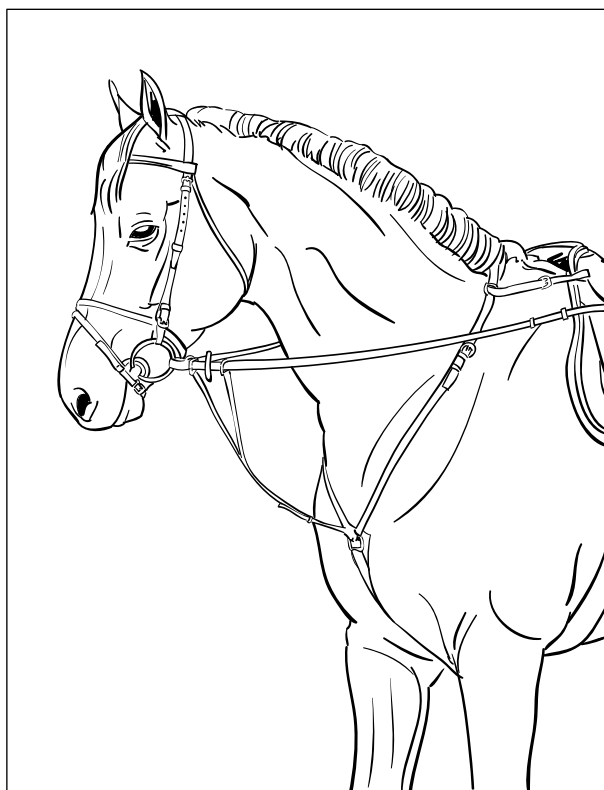
Enkele materialen die veel voor een schabrak gebruikt worden:

- katoen, neemt goed vocht op;
- nylon, kan huidirritatie veroorzaken en neemt slecht vocht op;
- wol, neemt goed vocht op, is vaak dik (voor- en nadeel), is niet gemakkelijk te wassen;
- schapenvacht, moeilijk schoon te houden, voldoet wel goed, is vaak duur;
- fluweel, neemt wel vocht op, is in het begin mooi, wordt na wassen vaal.

Het voortuig

voortuig Het *voortuig* voorkomt dat het zadel naar achteren schuift. Het bestaat uit een borstriem, een collier (halsriem) met daaraan twee kleine riempjes en een martingaal vork die we kunnen bevestigen of weglaten. Het voortuig wordt tussen de voorbenen aan de singel bevestigd en met twee kleine riempjes aan de voortuigogen van het zadel vastgemaakt. We gebruiken het voortuig meestal met springen.

Fig. 1.3
Voortuig.

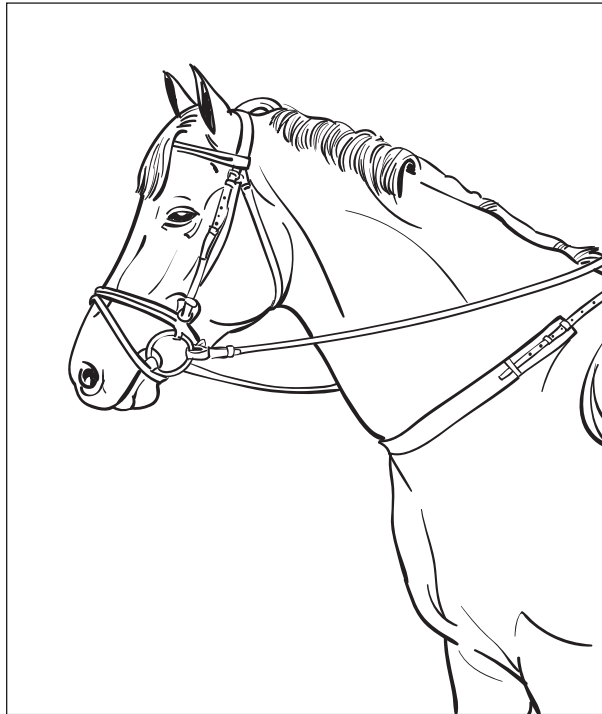
Het borsttuig

borsttuig Het *borsttuig* heeft dezelfde functie als het voortuig: het voorkomt dat het zadel naar achteren schuift. Het is een brede riem (van leer of linnen) die voor de borst komt en opzij aan de singel wordt vastgemaakt. Verder is er nog een halsriem, die ervoor zorgt dat de borstriem op de juiste hoogte blijft hangen. Je kunt ook een borsttuig hebben dat van elastiek is gemaakt, deze brede elastische band loopt van het ene voortuigoog

---

voor de borst langs naar het andere. Bij het naar achteren schuiven van het zadel kan bij dit materiaal het borsttuig te strak komen te zitten, waardoor het de ademhaling kan belemmeren.

Fig. 1.4
Elastisch borsttuig.

Stijgbeugelriemen

stijgbeugelriemen *Stijgbeugelriemen* zijn er in verschillende lengtematen. Bij een leren zadel zijn de stijgbeugelriemen meestal ook van leer. Bij een kunststof zadel zijn vaak ook de stijgbeugelriemen van kunststof gemaakt. Controleer regelmatig de beugelriemen op zwakke plekken en verwissel regelmatig de linker met de rechter stijgbeugelriem om ongelijk oprekken te voorkomen.

Stijgbeugels

stijgbeugels Belangrijk is dat *stijgbeugels* voldoende breed zijn, zodat de voet er niet in vast kan blijven zitten. Stijgbeugels zijn bij voorkeur gemaakt van roestvrijstaal: gemakkelijk in onderhoud en ze zien er mooi uit. Er zijn verschillende typen stijgbeugels:

- symmetrische beugels, de standaard beugel;
- asymmetrische beugels, hebben een lange en een korte zijde;
- veiligheidsbeugels in diverse modellen, voorkomen dat je met je voet in de beugel kunt blijven hangen.

Singels

singels Je kunt *singels* globaal in drie groepen verdelen:

- leren singels,
- stoffen singels,
- kunststof singels.

De lengte van de singel hangt natuurlijk af van de borstomvang van het paard. De lengte van de singelstoten is ook van invloed op de lengte van de singel. Daardoor komt het dat je bij een veelzijdigheidszadel en een springzadel een lange singel hebt, terwijl je bij een dressuurzadel een veel kortere singel hebt. Dit laatste zadel heeft lange singelstoten en de gespen van de singel komen niet tussen het been van de ruiter en het paard.

De oversingel

oversingel

De *oversingel* is een band van linnen, katoen of elastiek. Deze singel wordt over het zadel heen vastgemaakt. Het is een veiligheidsmaatregel om bij het breken van de singel te voorkomen dat het zadel wegschuift. De oversingel zien we bij de uithoudingsproef van de eventing en bij de renpaarden.

De voorsingel

voorsingel

De *voorsingel* heeft eigenlijk dezelfde werking als de staatriem bij een ponyzadel. Je gebruikt de voorsingel bij paarden waarbij het zadel de neiging heeft naar voren te schuiven. Bijvoorbeeld bij paarden met weinig schoft en bij drachtige merries. De voorsingel bestaat uit een metalen, driehoekige beugel die op een kussen bevestigd is. Deze kussens hebben aan beide kanten een metalen afgeronde strip die meestal bekleed is met plastic of leer om beschadiging van het zadel te voorkomen. Verder zit er een leren of katoenen riem aan vastgemaakt. De voorsingel wordt eerst op de paardenrug bevestigd en daarna wordt het zadel met de voorkant gedeeltelijk op de singel aangebracht zodat de voorboom en de voorkant van de zweetbladen tegen de beugel en de knoppen aanliggen.

Buikflap

buikflap

Tijdens het springen kun je een *buikflap* aan de singel bevestigen. Deze beschermt het paard tegen een beschadiging van de buik door de eigen voorhoeven.

De staatriem

staatriem

Om bij pony's te voorkomen dat het zadel over de schoft naar voren schuift kan een *staatriem* aan het zadel worden vastgemaakt. Deze kan met een ring aan de achterboom worden bevestigd. Pas op dat de riem niet te strak zit en dat er geen staartharen tussen zitten. Bij IJslanders wordt heel vaak een staatriem gebruikt omdat het IJslanderzadel verder naar achteren wordt gelegd dan de overige zadels en het zo beter op zijn plaats blijft liggen.

Fig. 1.5
Staatriem.

Het hoofdstel

De hoofdstellen zijn ook in groepen te verdelen, al naar gelang het gebruiksdoel. Zo kennen we hoofdstellen die geschikt zijn om dressuur mee te rijden en om mee te springen, voor andere takken van paardensport zoals western-riding en het rijden op IJslanders worden weer andere hoofdstellen gebruikt.

Aan de meeste hoofdstellen herkennen we een kopstuk met bakstukken waarin een bit hangt. De frontriem en keelriem zijn ook vaak aanwezig.

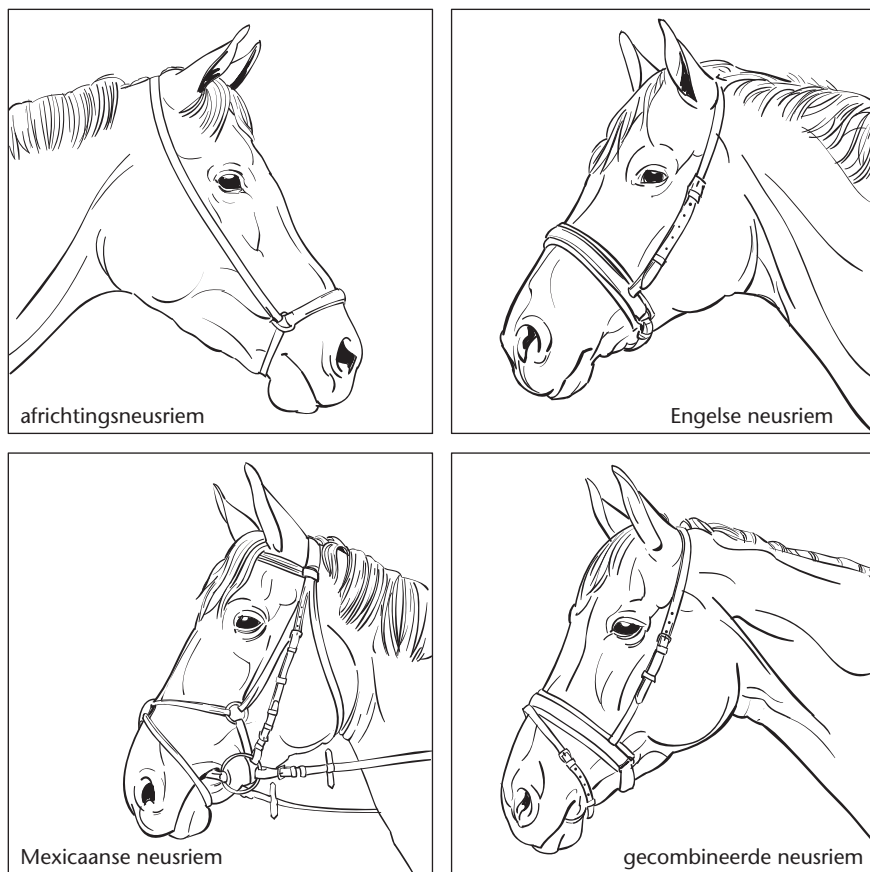
Aan een hoofdstel is vaak ook een neusriem te onderscheiden. Enkele veel voorkomende *neusriemen* zijn de lage neusriem of africhtingsneusriem, de hoge- of Engelse neusriem, de Mexicaanse neusriem en de gecombineerde neusriem.

Fig. 1.6
Hoofdstel.

- 1 = kopstuk
- 2 = frontriem
- 3 = keelriem
- 4 = bakstuk
- 5 = bakstuk
- 6 = neusriem
- 7 = trensring
- 8 = mondstuk
- 9 = teugel
- 10 = neusriem

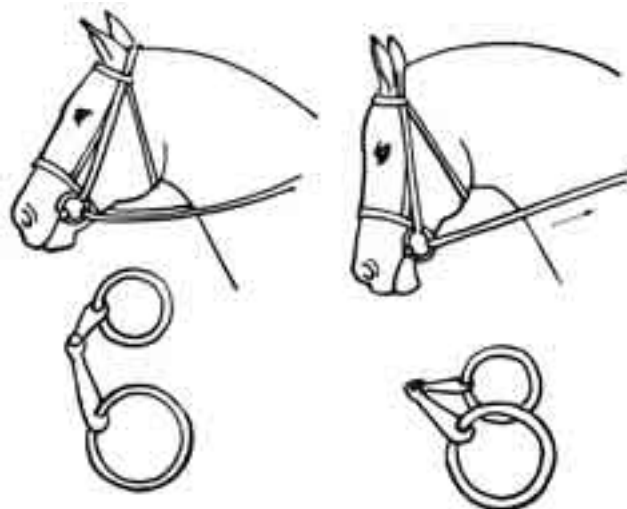
Fig. 1.7
Diverse neusriemen.

Bitten, trenzen

trenzen Bijna alle *trenzen* zijn er in twee uitvoeringen: gebroken en ongebroken. Een gebroken trens werkt in op de lagen als een soort notenkraker, een ongebroken trens werkt recht in op de lagen en iets op de tong. Bij alle trenzen moeten we erop letten dat het *mondstuk* voldoende breed is. In het algemeen geldt dat een dikker mondstuk zachter inwerkt dan een dunner.

Fig. 1.8
Inwerking van de trens in de paardenmond.

De inwerking van een trens in de mond van het paard is afhankelijk van:

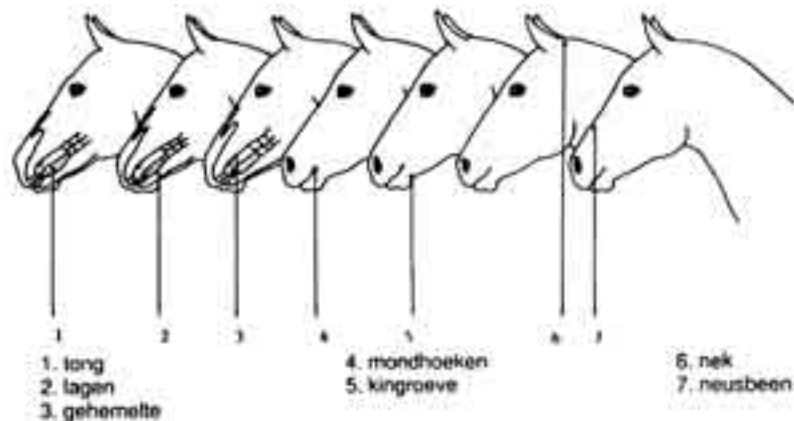
- de dikte van het mondstuk;
- het materiaal van het mondstuk;
- de lengte van de scharen;
- de kinketting;
- de vorm van het mondstuk;
- de vorm van de bitringen.

Het materiaal waarvan een mondstuk is gemaakt of waar het mee bekleed is, is bepalend voor de inwerking. De keuze kan moeilijk zijn en is afhankelijk van de graad van africhting, de tak van paardensport die wordt beoefend en dergelijke. Een trens kan gemaakt zijn van:

- ijzer, gaat in het gebruik snel roesten;
- roestvrijstaal, duurzaam, goedkoop en gemakkelijk in onderhoud;
- koper, meestal in combinatie met roestvrijstaal omdat koper vrij zacht is;
- argentaan, is een legering van koper en andere metalen, duurzaam;
- aurigan, is een andere legering van koper met andere metalen;
- rubber, zacht en flexibel, soms snel kapot gebeten;
- kunststof, duurzaam en flexibel;
- leer, beweeglijk maar stevig.

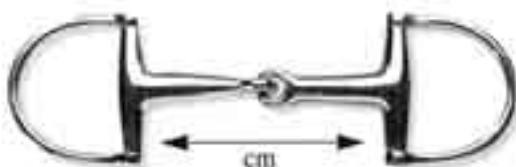
Fig. 1.9

Plaatsen van het hoofd waarop een optoming in kan werken.

Er zijn veel soorten bitten in de handel. Wanneer je een nieuw bit wilt kopen, moet je weten welke maat je moet kopen. De breedte van een bit wordt gemeten tussen de ringen. De ringen van een bit moeten goed aansluiten tegen de wangen van het paard. De juiste maat is zo belangrijk omdat een te smal bit irritatie geeft bij de mondhoeken en een te breed bit kan door de mond gaan 'zagen'. De dikte van een bit wordt gemeten op circa 1 cm vanaf de ringen. Een standaard maat voor een bit voor een paard is er niet. Het schema van figuur 1.10 is een goede leidraad.

Fig. 1.10 *Hoe meet je een bit?*

A, B en kleine C pony's	10,5 cm
grote C, D en E pony's	11,5 cm
grote E pony's en kleine tot middelgrote paarden	12,5 cm
grote paarden	13,5 cm

Soorten bidden of trenzen

We bespreken hier alleen de trenzen die in de basiswedstrijdsport voor dressuur en springen zijn toegestaan in alle klassen.

Bustrens

Het mondstuk is met behulp van 'busjes' aan de trensringen bevestigd. Deze beschermen de mondhoeken tegen beschadigingen. Deze trens kennen we met gebroken of dubbel gebroken mondstuk. Ook kunnen aan de ringen scharen bevestigd zijn.

Watertrens

In het uiteinde van het mondstuk zijn gaten geboord, waar de trensringen doorheen lopen. De watertrens is beweeglijker dan de bustrens. Het mondstuk kan gebroken of dubbel gebroken zijn.

D-trens

De ringen in de vorm van een hoofdletter D zorgen ervoor dat de trens moeilijk door de mond kan worden getrokken. De trens is er in een gebroken en dubbel gebroken model.

Kneveltrens

Deze trens kennen we zowel met losse als met vaste ringen. Door de scharen (knevels) aan de ringen ligt het bit stil in de mond en geeft hierdoor ook druk op de zijkant van de mond. De scharen mogen niet aan het bakstuk zijn vastgemaakt.

Trens met naar boven gaande scharen

Gebroken trens met aan de bovenzijde van de trensringen een naar boven staande schaar.

Trens met rubber mondstuk, ongebroken

Ongebroken trens met een rubber mondstuk, heeft een zachte inwerking en wordt gebruikt bij jonge paarden.

Trens met recht mondstuk, ongebroken

Een recht mondstuk met losse ringen.

Pessoa-bit

Een gebroken bit met aan de bitringen een of meer ringen waaraan de teugels worden bevestigd. Hierdoor heeft dit bit een ophaalwerking. Dit bit wordt bij het springen gebruikt.

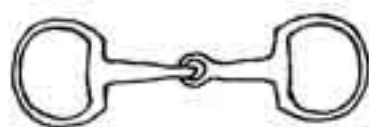
Gewone stang zonder tongvrijheid

Deze rechte stang met scharen mag alleen in de hoogste klasse van dressuur en springen worden gebruikt.

Gewone stang met gebogen scharen en tongvrijheid

Deze stang heeft in het midden ruimte voor de tong en werkt daardoor wat vriendelijker in dan de rechte stang en wordt alleen in de hoogste klasse van dressuur en springen toegestaan.

Fig. 1.11 Toegestane bidden.

bustrens, gebroken

trens met rubber mondstuk,
ongebroken

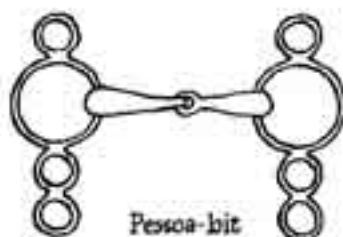
watertrens, gebroken

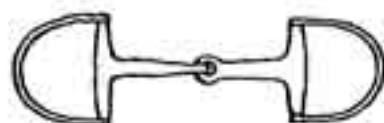
trens met recht mondstuk,
ongebroken

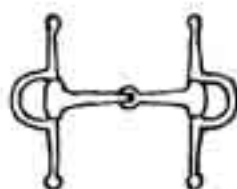
watertrens, dubbel gebroken

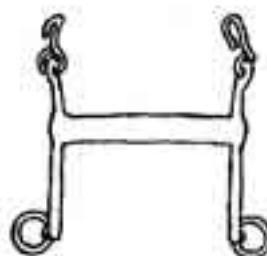
Pessoa-bit

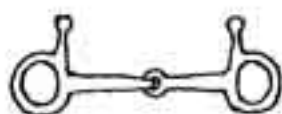
D-trens

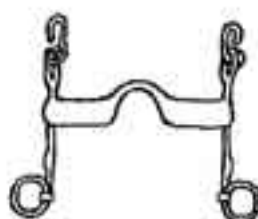
kneveltrens

gewone stang zonder tongvrijheid

trens met naar boven
gaande scharen

gewone stang met gebogen scharen
en tongvrijheid

Teugels

<i>teugels</i>	<i>Teugels</i> zijn bevestigd aan de trensringen en zijn in veel soorten verkrijgbaar. Zij onderhouden het contact van de ruiterhand met de paardenmond. De teugels kunnen op verschillende manieren aan het bit zijn bevestigd. De gesp met een doorn is de meest bekende sluiting. Omdat deze sluiting aan de buitenzijde zit kan er van alles achter blijven hangen. De <i>saumur sluiting</i> heeft geen gesp, maar alleen een haakje en zit aan de binnenkant van de teugel.
<i>saumur sluiting</i>	

Dressuurteugel

Deze zijn van oorsprong van glad leer. Tegenwoordig zijn er dressuurteugels te koop met rubber aan de binnenzijde. Aan de dressuurteugel zijn geen losse knevels bevestigd.

Springteugel

Dit zijn in feite alle andere teugels. In het algemeen hebben zij een gesp in het midden en twee losse knevels om te voorkomen dat de ringen van de martingaal aan de gespen kunnen blijven hangen. Ze kunnen van leer of van linnen zijn met opgestikte leren stukjes voor meer grip. Ook zijn er gevlochten teugels waar je goed grip op hebt.

Vragen 1.1

- a Noem drie verschillen tussen een veelzijdigheidszadel en een westernzadel.
- b Op welke plaats slijt de stijgbeugelriem het meest?
- c Welke neusriem zou je gebruiken bij het werken met een jong paard?
- d Welk bit zou je gebruiken bij het werken met een jong paard?
- e Waarom is een passend bit erg belangrijk?
- f Waarom tref je vooral bij ponyzadels een staatriem aan?
- g Noem drie verschillen tussen een kunststof singel en een leren singel.

1.2 Hulpmiddelen

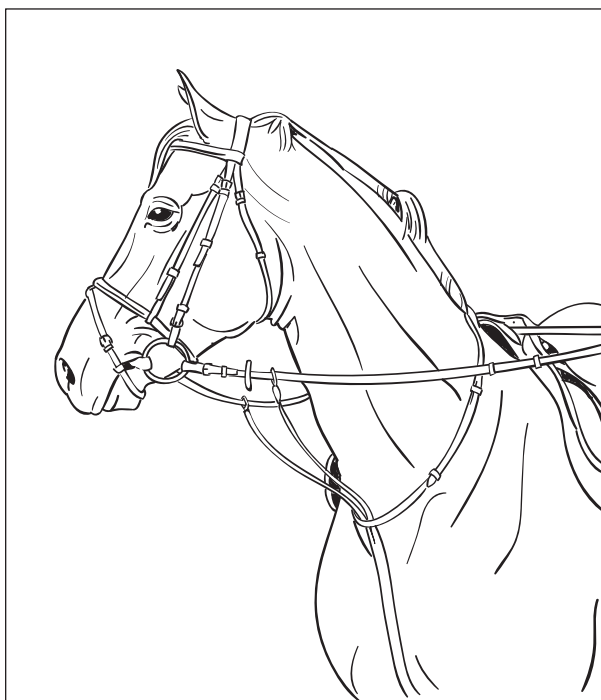
hulpteugel Soms hebben ruiters niet genoeg aan gewone teugels maar hebben een *hulpteugel* nodig. Ook andere hulpmiddelen kunnen problemen voorkomen of oplossen.

Hulpteugels

Martingaal

Een martingaal wordt gebruikt bij paarden die de gewoonte hebben het hoofd omhoog te brengen waardoor het contact met de hand van de ruiter verloren gaat. Bij een juiste hoofdhouding heeft de martingaal geen inwerking en lopen de teugels vanaf het bit in een rechte lijn door de martingaalringen naar de hand. Deze hulpteugel mag tijdens het springen worden gebruikt, ook in de basiswedstrijdsport.

Fig. 1.12
Martingaal.

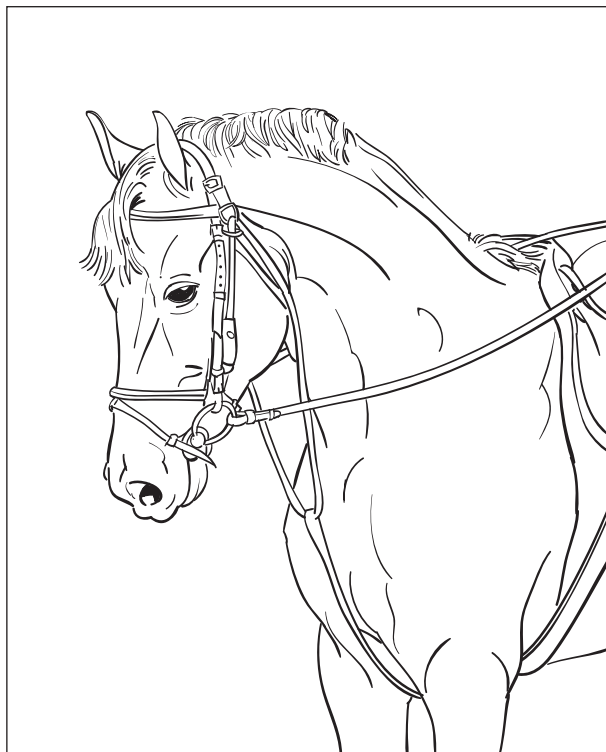

Chambon

Met deze hulpteugel wordt het paard gevraagd met zijn hoofd voorwaarts neerwaarts te gaan. Wanneer het hoofd omhoog wordt gebracht, wordt de druk achter de oren en in de mondhoeken verhoogd. Bij het zoeken naar een uitweg voorwaarts en neerwaarts zal de Chambon steeds zachter inwerken en tenslotte zal de druk achter de oren en in de mond verdwijnen. Het paard heeft de oplossing zelf gevonden. De Chambon kan zowel tijdens het rijden als bij het longeren gebruikt worden.

Fig. 1.13
Chambon.

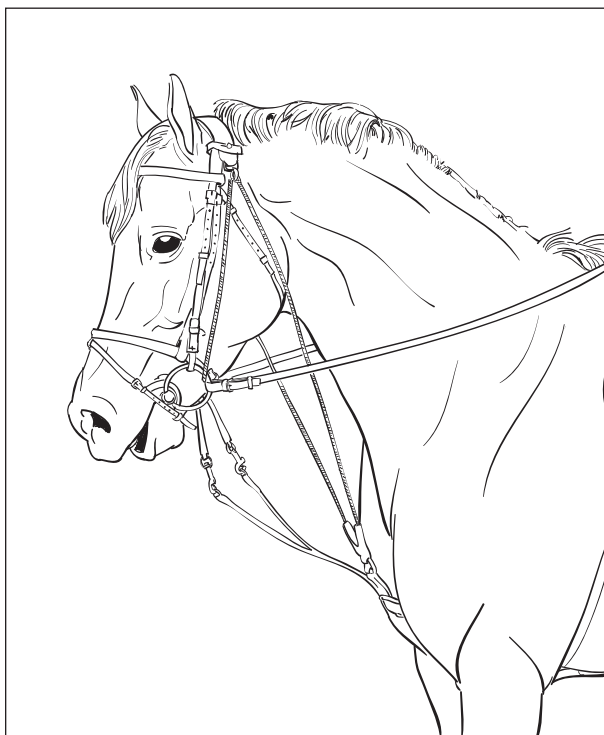

Gogue

De inwerking is als beschreven bij de chambon, alleen wordt er door het rond lopen van de teugel meer ruggebruik gevraagd en zo heeft de gogue een meer aanleunende en ontspannende werking. Doordat het paard een constante aanleuning houdt met het bit zal het mogelijk eerder nageeflijk gaan lopen. De gogue kan zowel tijdens het rijden als bij het longeren gebruikt worden.

Fig. 1.14
Gogue.

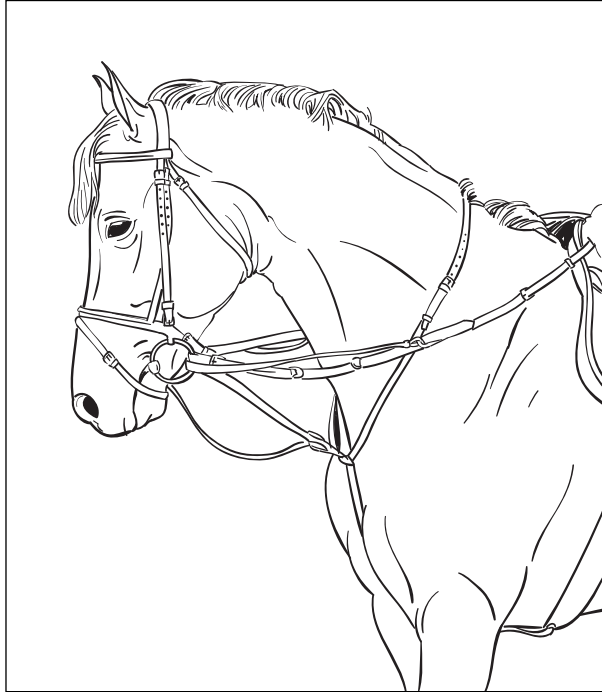

Thiedemann-teugel

Deze teugel schakelt in zodra het paard te hoog geheven of te lang gestrekt is. De teugel is gemakkelijk in gebruik en mag in de laagste wedstrijdklassen dressuur bij het losrijden worden gebruikt. Let op dat de teugel niet te strak wordt vastgemaakt, het paard kan gemakkelijk vallen wanneer het uit zijn evenwicht raakt.

Fig. 1.15
Thiedemann-teugel.

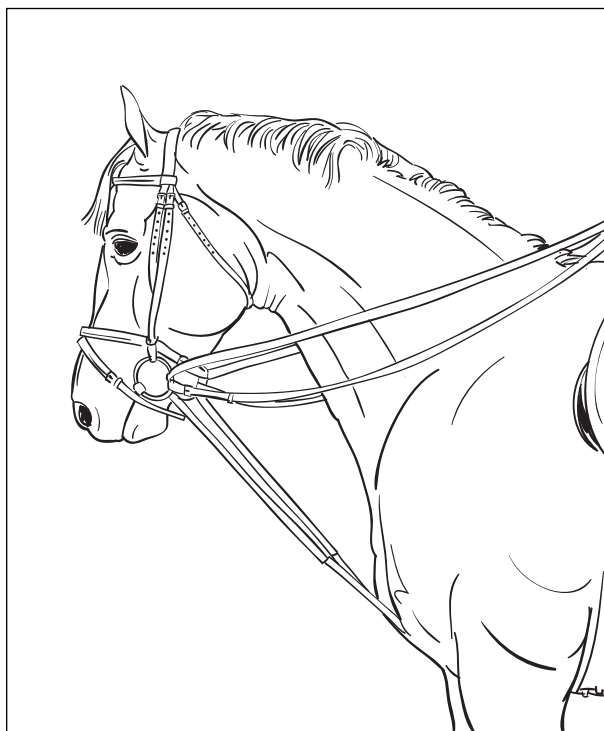

Slofteugel

Een slofteugel is een lange, doorlopende teugel die door beide bitringen gaat en wordt bevestigd tussen de voorbenen of onder de zweetbladen aan de singel. Wanneer de ruiter onvoldoende drijft en alleen het paard naar beneden 'trekt', wordt het paard kort in de hals en zal zich niet gaan ontspannen. Bovendien zal de achterhand dan niet goed meer meekomen.

Fig. 1.16
Slofteugel.

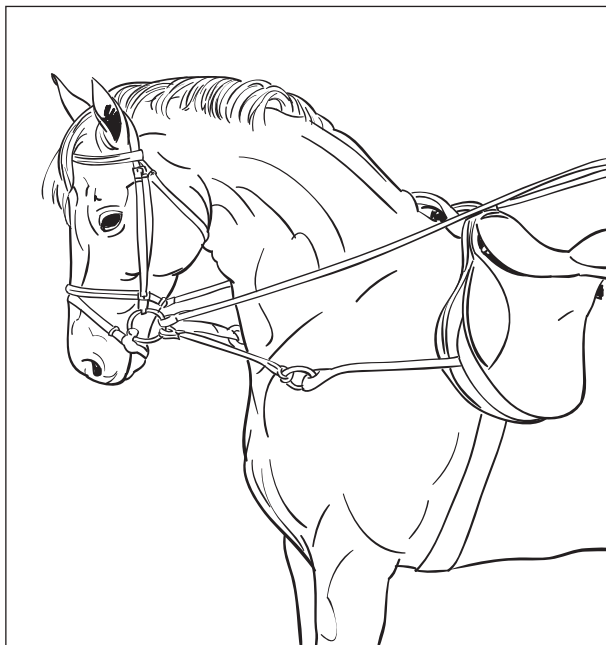

Bijzetteugel

Twee verstelbare leren riemen met een rubber ring lopend van de bitring naar de singel. Ze hebben tot doel naar een lagere, horizontale of hogere oprichting te werken. Ze worden veel bij het longeren gebruikt.

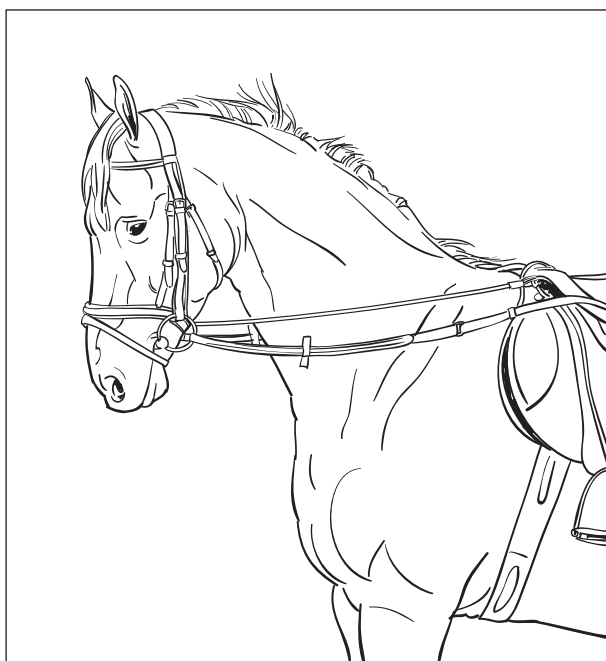
Fig. 1.17
Bijzetteugel.

Halsverlenger

Een hulpteugel voor paarden die verkorten in de hals en die tegen de hand van de ruiter zijn. Wordt ook therapeutisch gebruikt.

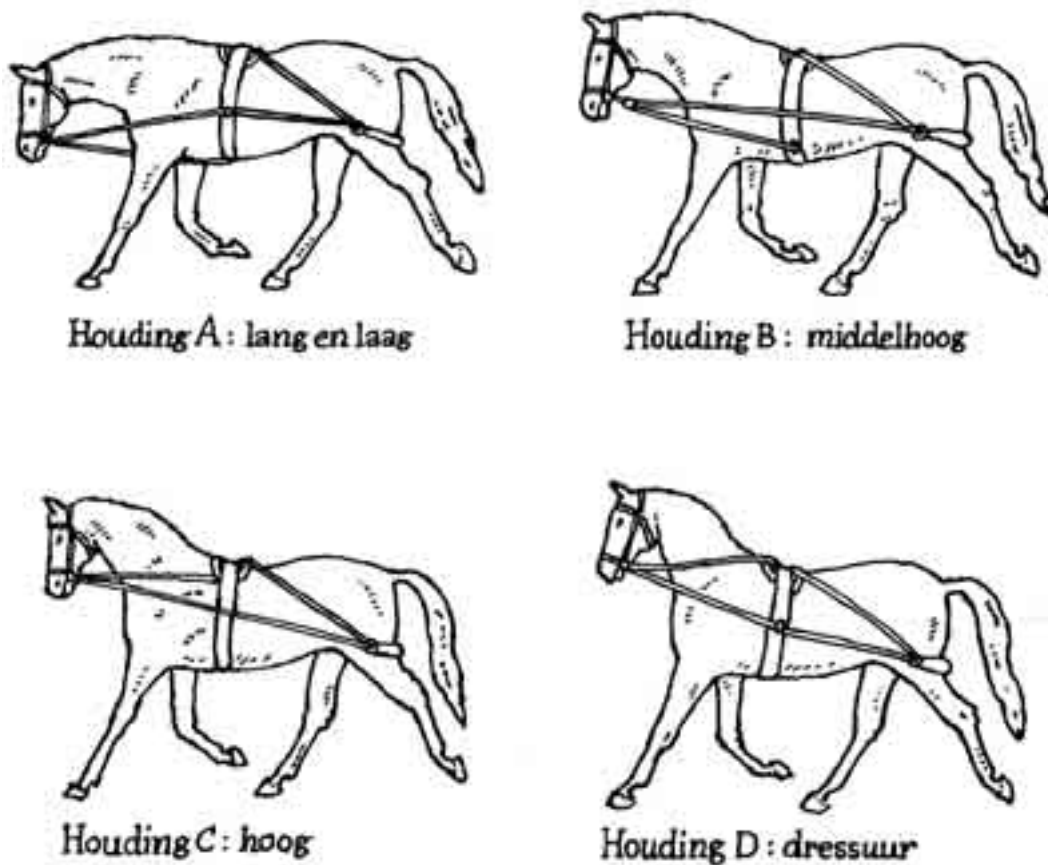
Fig. 1.18
Halsverlenger.

Pessoa-teugel

De Pessoa-teugel wordt als hulpteugel gebruikt om het ruggebruik te verbeteren en de achterhand extra te stimuleren. De houding en de balans van het paard kunnen met deze teugel worden verbeterd. De teugel is op verschillende posities in te stellen. Bij ondeskundige afstelling kan het paard flink in problemen komen.

Fig. 1.19 Werking Pessoa-teugel.

- Vragen 1.2**
- a Noem alle onderdelen van het harnachement die kunnen worden gebruikt bij het opzadelen van een springpaard.
  - b Noem drie verschillen tussen een dressuurteugel en een springteugel.
  - c Welke hulpteugels mogen op het wedstrijdterrein worden gebruikt en hoe is hun werking?

Overige hulpmiddelen

Bijtkap

Kunststof kap die bevestigd wordt aan de halster om te voorkomen dat het paard bijt aan bandages, dekens, verbanden en dergelijke.

Muilkorf

Werkt hetzelfde als de bijtkap maar is meer bedoeld om stro eten te voorkomen. Echter, met een muilkorf om kan een paard ook niet meer drinken. Het dier zal dus regelmatig van de muilkorf verlost moeten worden.

Halsrek

Ook het halsrek wordt gebruikt om te voorkomen dat paarden hun dek kapot bijten. Het kan gemaakt zijn van een aantal latten, die met twee leren riemen met elkaar verbonden zijn.

Luchtzuigriem

Deze riem verhindert het paard de spieren aan te spannen die het gebruikt om lucht te zuigen.

Gel-pad

Wordt vooral gebruikt bij dunne schabrakjes of dekjes om drukkingen te voorkomen.

Vliegennetje

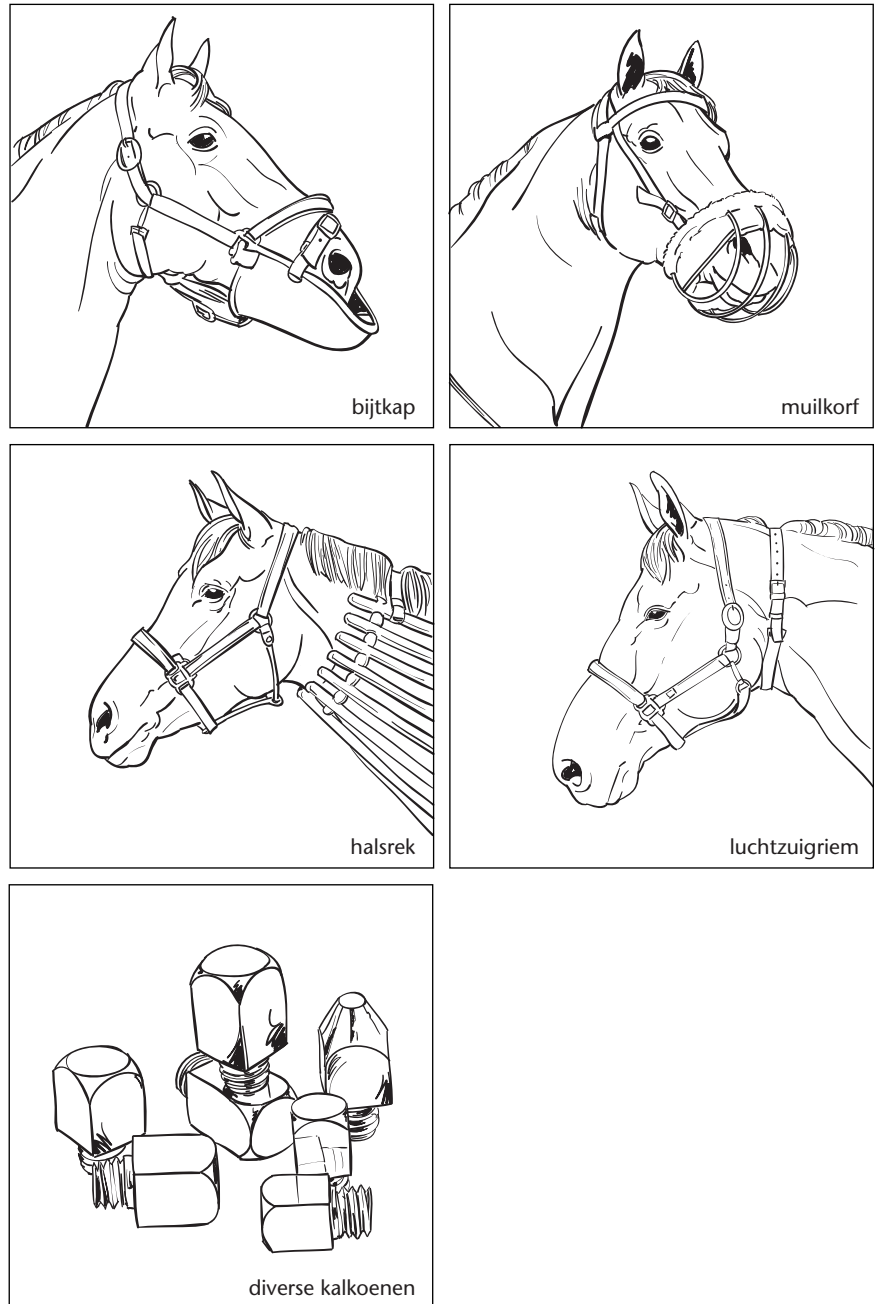
Meestal een gehaakt netje met oren, voor paarden die last hebben van vliegen en om proppen in de oren op de plaats te houden.

Kalkoenen

kalkoenen

Kalkoenen zijn schroeven die in het hoefijzer kunnen worden gedraaid om te voorkomen dat het paard uitglijdt. We noemen dit 'een paard op scherp zetten'. Kalkoenen zijn er in alle soorten en maten. Wanneer het terrein erg glad is, gebruik je een langer model dan wanneer de bodem stevig is. Kalkoenen worden ook wel stiften of schroeven genoemd.

Fig. 1.20
Overige hulpmiddelen.

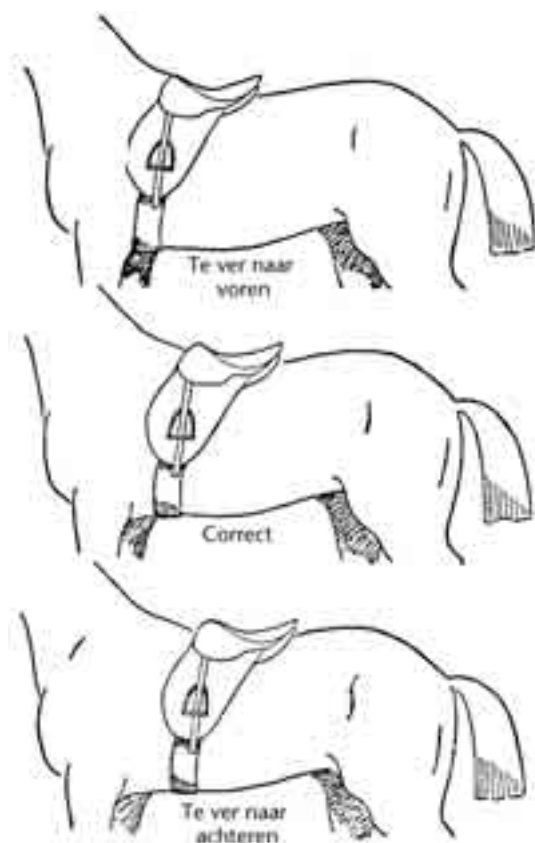
- Vragen 1.3**
- Welke hulpmiddel kun je gebruiken om luchtzuigen te voorkomen?
  - Wat is het verschil in werking tussen een bijtkap en een muilkorf?
  - Wanneer draai je kalkoenen in de ijzers van het paard?
  - Kalkoenen heb je in allerlei maten, wanneer maak je de keuze voor een kleine kalkoen?

1.3 Op- en afzadelen

Fig. 1.21

Ligging van het zadel.

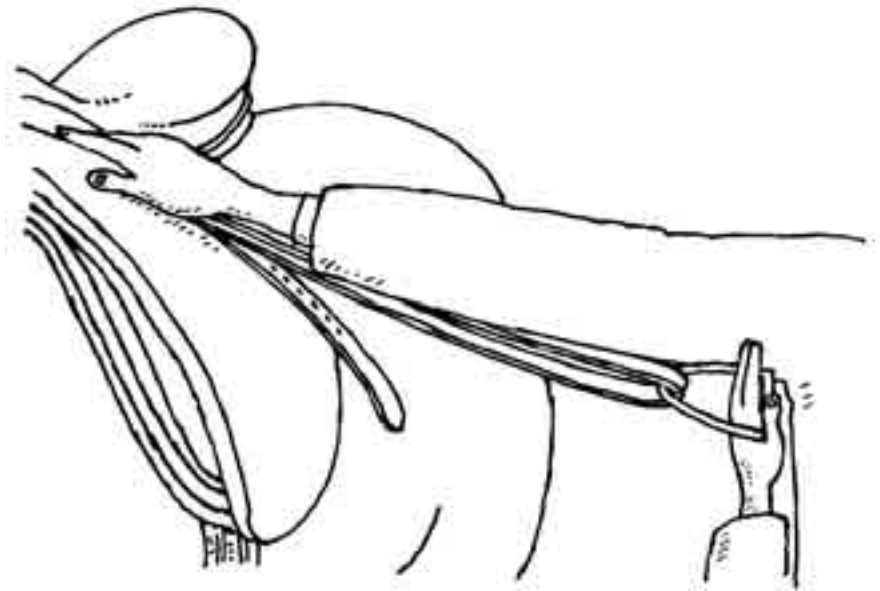
Het zadel

opzadelen

Bij het *opzadelen* gaan we ervan uit dat het paard vast staat met een touw aan een halster. Je nadert het paard aan de linker kant. Eerst wordt het schabrak of dekje op de paardenrug gelegd. Het zadel mag nooit te ver naar voren of naar achteren liggen. Een goed passend zadel komt eigenlijk als vanzelf op de juiste plaats te liggen. Leg het zadel eerst iets te ver naar voren op de schoft, dan schuif je het een eindje naar achteren tot het op de juiste plaats ligt. Het schabrakje wordt boven de schoft in de kamer getrokken om drukkingen te voorkomen. De singel wordt bevestigd aan twee singelstoten, meestal de voorste en de achterste singelstoot. Nu is de druk goed verdeeld over voor- en achterkant van het zadel. De singel komt een handbreedte achter de elleboog van het paard te liggen. Controleer altijd of de singel glad ligt. Bij het opzadelen wordt de singel nog niet al te strak aangetrokken. Pas bij het opstijgen wordt er goed aangesingeld.

Maak de stijgbeugels al zo goed mogelijk op maat. De riem plus de beugel moeten samen ongeveer even lang zijn als de uitgestrekte arm van de ruiter, gemeten van de vingertoppen tot de oksel.

Fig. 1.22
Beugel op maat maken.

Het hoofdstel

Om te voorkomen dat het paard wegloopt, kun je de halster om de hals van het paard doen. Dan leg je de teugel over de hals. Het hoofdstel wordt bij de bakstukken in de rechter hand gehouden. De linker hand houdt het bit vast. Door met de vingers op de lagen te drukken open je de mond van het paard. Als het bit op zijn plaats ligt, schuif je het kopstuk voorzichtig over de oren. Controleer of kopstuk en frontriem niet de oren belemmeren in hun bewegingsvrijheid. Daarna ga je recht voor het paard staan om te zien of het hoofdstel en het bit niet scheef zitten. Daarna wordt de keelriem vastgemaakt. In de keelgang moet voldoende ruimte blijven.

afzadelen Bij het *afzadelen* gebeurt alles in omgekeerde volgorde. Allereerst de beugels opsteken en de singel een gaatje losser maken. De rest van de volgorde hangt af van de omstandigheden. Bij het afdoen van het hoofdstel maak je de keelriem en de neusriem los en daarna leg je de teugels op het kopstuk en schuif je het geheel over de oren heen. Geef het paard de gelegenheid om het bit los te laten, nooit trekken.

Vragen 1.4

- Welke veel voorkomende fouten kom je tegen tijdens het opzadelen?
- Hoe controleer je of een neusriem niet te strak zit?
- Waarom is het gebruikelijk om bij het afzadelen de beugels op te steken?

1.4 Onderhoud

onderhouden Het op de juiste manier *onderhouden* van het harnachement zal de levensduur verlengen.

Leer

zadelzeep Om leer goed te onderhouden moet het harnachement altijd direct na het gebruik worden schoongemaakt met *zadelzeep*. Hiermee worden stof, vuil en zweet verwijderd. In zweet zitten zouten die slecht zijn voor het leer, het is dus belangrijk dit goed te verwijderen. Met een vochtige spons met zadelzeep wordt al het leerwerk schoongemaakt. Voor moeilijke hoekjes kun je een zachte tandenborstel gebruiken. Wanneer het leer is opgedroogd, kan het worden ingevet met olie of vet. Je moet er wel op letten dat er geen olie op de bovenkant van het zadel komt. De bovenkant blijft dan vet en dat vet trekt in je rijbroek. De bovenkant kun je beter met een speciale lederdressing behandelen.

Metaal

Het bit moet elke dag schoongemaakt worden met water. Zit er kalkaanslag op, dan kun je het bit in een ontkalkingsmiddel leggen of met een schuursponsje schoonmaken.

De stijgbeugels kun je met water schoonmaken (rubbers eruit halen) en afdrogen. Je kunt ze eventueel insmeren met chroompoets. Het koperbeslag van het frontdeel, onderhoud je met koperpoets.

Overige

Dekjes en singelhoezen moeten regelmatig worden uitgewassen in verband met drukkingen en schimmelinfecties. Zorg ervoor dat het harnachement in een ruimte ligt waar het niet vochtig is en niet te warm.

- Vragen 1.5**
- a Wat gebeurt er met het harnachement als het in een vochtige ruimte wordt opgeborgen?
  - b Wat gebeurt er met het harnachement als het in een te droge ruimte wordt opgeborgen?

1.5 Afsluiting

Je hebt nu kennisgemaakt met een groot aantal verschillende onderdelen van het harnachement. Je weet waar deze onderdelen voor dienen en je kunt ze bij het paard aanbrengen. Ook het onderhouden van het harnachement heeft geen geheimen meer.

---

2 Bescherming van het paard

Oriëntatie

Zorg voor een paard gaat verder dan goed voeren, poetsen en beweging geven. We moeten paarden soms beschermen tegen zichzelf of andere. Mensen hebben hiervoor diverse hulpmiddelen verzonnen.

2.1 Beenbeschermers

Je moet het paard onder verschillende omstandigheden beschermen:

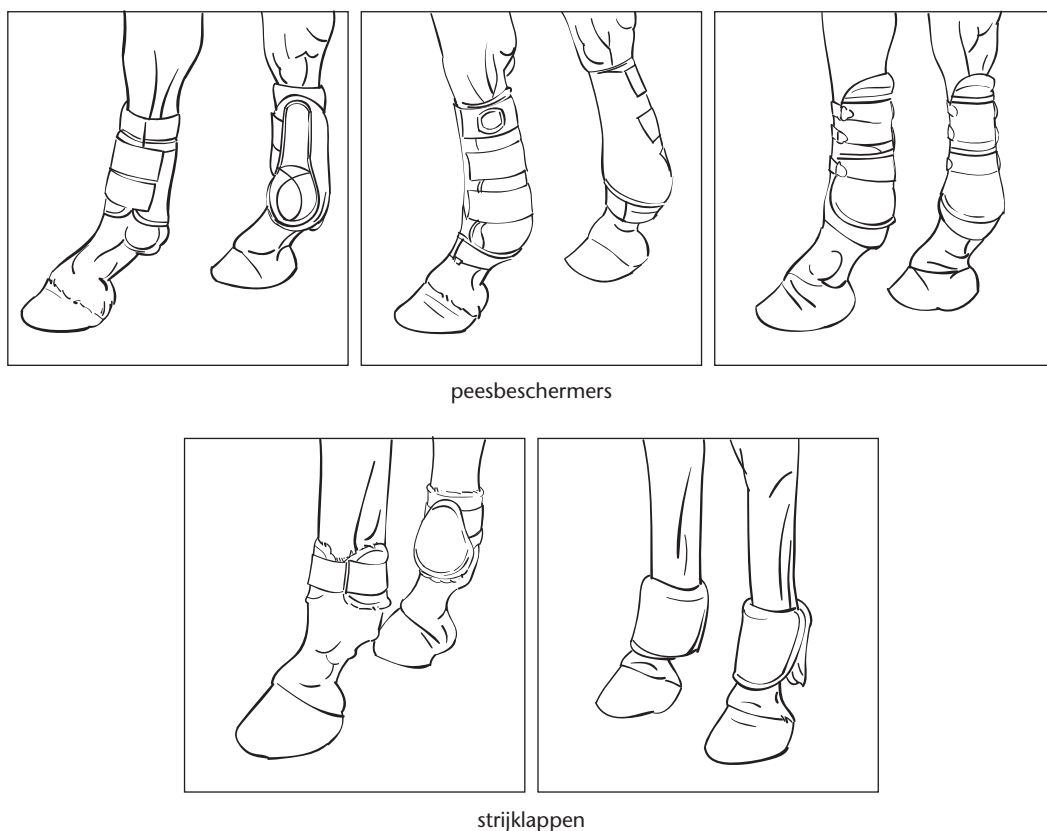
- tijdens het longeren,
- tijdens het losgooien,
- tijdens het rijden,
- tijdens het springen,
- tijdens het op transport stellen,
- op stal.

Wanneer je de benen van het paard wilt beschermen tegen stoten, kun je dat op veel verschillende manieren doen.

Peesbeschermers

peesbeschermers Iedereen die met zijn paard werkt, heeft wel een paar *peesbeschermers* of pijpkousen in zijn bezit. Deze peesbeschermers beschermen het paardenbeen tegen stoten. Dat stoten kan gebeuren door een botsing tegen een balk, maar ook door aanraking met het hoefijzer. Zo'n tik kan een lelijke blessure opleveren en die kun je beter voorkomen. Goede peesbeschermers bieden naast bescherming ook steun. Er zijn veel verschillende modellen en materialen in de handel, de keuze is afhankelijk van het doel dat ze moeten dienen. Een *strijklap* is een korte beschermer voor de kogel van het achterbeen.

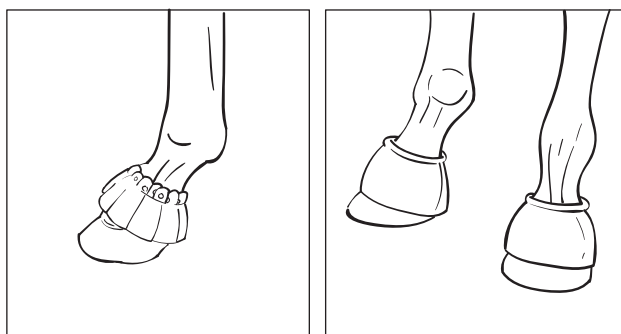
Fig. 2.1 Verschillende modellen peesbeschermers en strijklappen.

Springschoenen

springschoenen Springschoenen worden in het algemeen gebruikt om de kroonrand en verzenen van de paarden te beschermen. Vooral in zware grond kan het gebeuren dat een paard, bij het galopperen of na een hindernis, met zijn achterhoef zijn eigen voorhoef ernstig verwondt. Springschoenen zijn er in allerlei materialen en modellen. Het gesloten model zal niet snel worden verloren, maar trekt wel lastig aan. De springschoen met klittenband is gemakkelijk aan te brengen maar kan worden verloren. Bij het op transport stellen van je paard kan de springschoen dienen om de kroonranden te beschermen tegen betrappen.

Fig. 2.2
Verschillende soorten
springschoenen.

2.2 Bandages

bandageren Er zijn verschillende redenen om je paard te *bandageren*:

- bescherming,
- stevigheid,
- warmte,
- verband,
- showelement,
- staartbandage.

De werkbandage

werkbandage De *werkbandage* is elastisch en moet altijd met een zacht onderliggend materiaal worden aangebracht. Er wordt verschillend gedacht over het nut van werkbandages. De pezen van een paard train je op een harde bodem. Het is dus belangrijk om je paard regelmatig op de harde bodem te stappen of draven. Dit kan onder het zadel of bijvoorbeeld in de stapmolen. Werk je een korte tijd (half uur) in een zware bodem, dan kan een werkbandage wat steun geven aan de pezen. Zij moeten dan goed aangelegd zijn, zonder kreukels en redelijk strak. Werk altijd met een lap. Werk je met het paard een lange tijd in een zachte bodem (denk aan een buitenrit van 2 uur), dan is het beter geen bandages om te doen. De temperatuur wordt te hoog en dat is niet goed voor de pezen.

Op veel stallen worden werkbandages gebruikt. Het is dus wel belangrijk om te weten hoe je ze goed moet aanleggen. Draai de bandage altijd met de lap mee. Begin iets boven het midden en eindig ook weer bovenaan. Laat de slagen mooi over elkaar lopen en verdeel je bandage over het been. De bandage aan het voorbeen wordt aangelegd vanaf twee vingers onder het haakbeentje tot een vinger boven de spoor en aan het achterbeen vanaf twee vingers onder de zwilwrat tot een vinger boven de spoor.

De stalbandage

stalbandage Stalbandages zijn dikker en minder elastisch dan werkbandages. Een *stalbandage* wordt gebruikt om warmte te creëren in het been. Het bloed gaat sneller stromen en afvalstoffen worden sneller afgevoerd. Deze afvalstoffen kunnen ontstaan tijdens het werken van het paard. Een andere manier om de afvalstoffen op te ruimen is bijvoorbeeld een goede cooling down (stappen na het werk). Vergeet niet dat een paard erop gebouwd is om veel te lopen, tot wel zestien uur per dag. Je moet een stalbandage los aanbrengen, anders knel je het bloed juist af. Draai altijd met een lap en het liefst een lap die vocht en lucht doorlaat (bijvoorbeeld wol). Draai de stalbandage voor vanaf het haakbeentje tot de spoor en achter vanaf de zwilwrat tot de spoor. Meestal worden de stalbandages een nacht bij het paard om de benen gelaten.

De reisbandage

reisbandage Als *reisbandage* kunnen dezelfde bandages gebruikt worden als die als stalbandages worden gebruikt. De reisbandage wordt aangebracht als bescherming tijdens het transport.

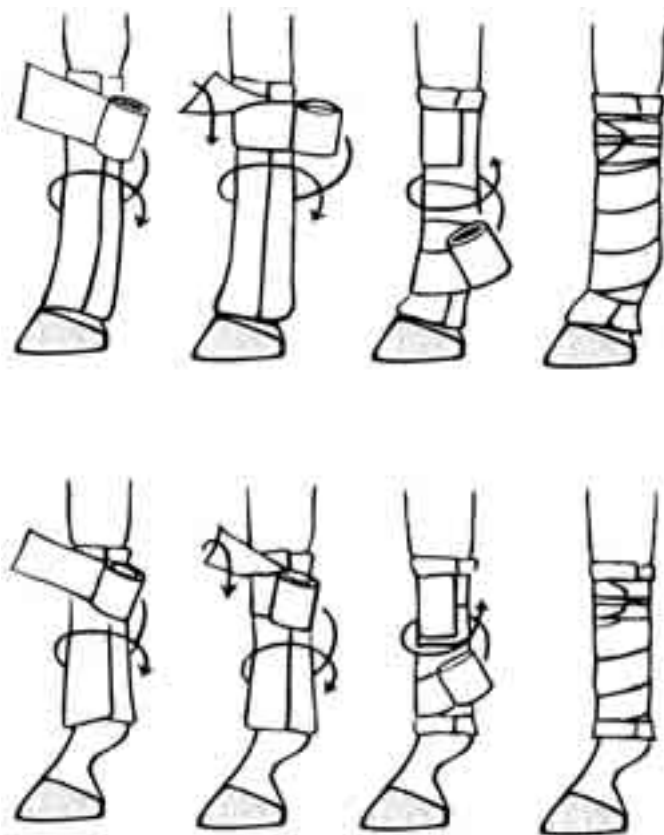

De lappen die worden gebruikt, moeten voldoende groot zijn want de reisbandage wordt gedraaid vanaf het haakbeentje tot en met de kogel. De lap steekt meestal aan de onderkant nog uit om de kroonrand te beschermen.

Als lap onder de bandage kun je verschillende materialen gebruiken, zoals vilt, fleece, katoen doorgestikt en gevuld met fiberfilling. Deze lappen moeten goed wasbaar zijn en de juiste maat hebben. Wanneer je lappen onder de bandages gebruikt, moet je er goed op letten dat je ze dezelfde kant om het been heen wikkelt als de bandages en zonder plooien.

Fig. 2.3

Zo moet je bandageren.

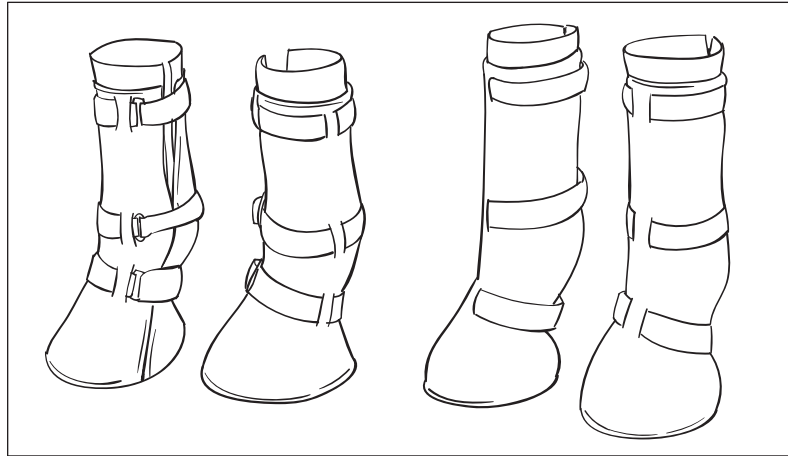

Transportbeschermers

transportbeschermers

Tijdens het transport kunnen de paardenbenen ook met speciale *transportbeschermers* worden beschermd. Deze zijn in allerlei materialen te koop. Van heel soepel materiaal tot stevig nylon. De meeste hebben een klittenbandsluiting en omgeven het been vanaf de kroonrand tot en met knie en hak.

Fig. 2.4
Harde transportbescher-
mers.

Staatbeschermer

Tijdens het reizen kun je de staart van je paard beschermen tegen schuren. Dit kun je doen met een *staartbeschermer* die met een riem aan een dekensingel wordt vastgemaakt. Een andere mogelijkheid is het bandageren van de staart. Let goed op dat dit niet te strak gebeurt en dat de bandage niet te lang blijft zitten.

Vragen 2.1

- a Welke type springschoen zou jij gebruiken bij:
  - een terreinrit,
  - transport,
  - longeren.
- b Welk verschil is er tussen het aanleggen van een werkbandage en een reisbandage?
- c Wat is het verschil tussen een strijklap en een peesbeschermer?

2.3 Afsluiting

Je kunt nu de verschillende beenbeschermingsmiddelen herkennen en weet in welke situatie je voor een van deze middelen moet kiezen. Je kunt een paard bandageren voor verschillende doeleinden.

---

3 Transport

Oriëntatie

Wanneer je een paard wilt vervoeren, kun je daar een paardentrailer voor gebruiken. Deze trailers heb je in alle soorten en maten. De anderhalfpaardstrailer en de tweepaardstrailer worden veel gebruikt. Wanneer er meer paarden vervoerd moeten worden, is de paardenveewagen het vervoermiddel.

Niet iedere trailer is geschikt om paarden in te vervoeren en niet iedereen mag met een trailer of vrachtwagen rijden.

3.1 Klaarmaken voor transport

klaarmaken voor transport

Wanneer je het paard gaat *klaarmaken voor transport* zorg je dat het een stevige halster om heeft met daaraan een stevig touw. Aan het kopstuk van de halster kan een hoofdbeschermer worden bevestigd. De benen kunnen worden beschermd met reisbandages (tot over de kroonrand) en transportbeschermers. Verdere beschermmiddelen zijn springschoenen, knielappen en spronggewricht- of hakbeschermers. De staart kan worden beschermd door een staartkoker of een staartbandage (niet te strak). Of je het paard wel of geen deken op moet leggen, hangt sterk af van de temperatuur. Let op dat een paard tijdens het transport niet op scherp staat. Om verwondingen te voorkomen mag het paard tijdens transport niet op kalkoenen staan. Belangrijk is het om een extra halster en touw mee te nemen op transport. Ook een hoofdstel is handig om bij je te hebben, bijvoorbeeld wanneer je in een noodsituatie een paard langs de snelweg moet uitladen. Met een hoofdstel heb je net iets meer overzicht op een paard dan met een halster.

Inladen

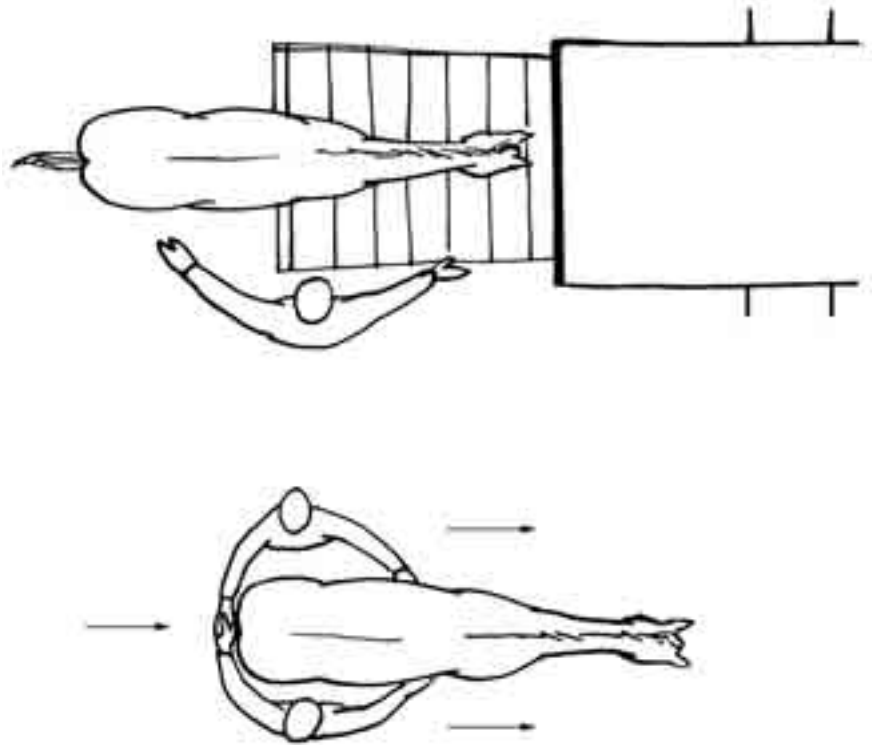
inladen

Het is prettig als een paard gemakkelijk de trailer of veewagen in wil lopen. Daarom is het belangrijk om al op jonge leeftijd met het *inladen* te oefenen. Wanneer de eerste ervaringen positief zijn zal het jonge paard hier zijn verdere leven plezier van hebben. Wanneer een paard zich slecht laat inladen, kan dit komen doordat het paard er te weinig of slechte ervaringen mee heeft. Probeer altijd rustig en geduldig te blijven en stuur eventuele toeschouwers weg. Zorg bij het laden van een paard waarmee je problemen verwacht dat je niet alleen bent. De plaats van de veewagen kan belangrijk zijn, misschien is het mogelijk dicht langs een muur te staan, zodat je aan een kant aanleuning hebt. De laadklep moet stevig op de grond rusten en eventueel op een hellinkje om de opstap minder steil te maken. Wanneer het mogelijk is om de trailerklep voor de staldeur te plaatsen kan dit ook een uitkomst zijn. Verder maak je het inladen gemakkelijker als je:

- ervoor zorgt dat het licht brandt in de trailer;
- wat stro op de laadklep legt;
- wat mest van het paard op de klep legt;
- voorzichtig een been op de laadklep tilt;

- twee mensen achter de achterhand van het paard elkaar een hand laten geven zodat ze met hun armen het paard in de trailer kunnen helpen;
- het paard pas in de trailer met voer beloont.

Fig. 3.1
Inladen.

Staat het paard eenmaal in de trailer, dan maak je de achterstang direct vast, zodat het paard niet terug kan. Daarna gaat de laadklep dicht. Je staat daarbij naast de klep, zodat je er niet onder kunt belanden als het paard onverwachts toch nog naar achteren komt.

Wanneer de klep dicht is, kun je het paard vastzetten. Het paard moet genoeg halsruimte hebben om zijn evenwicht te kunnen bewaren, maar het touw mag niet zo lang zijn dat het paard zich klem kan zetten. Om verveling onderweg te voorkomen kan een hooinet goede dienst doen. Pas op dat je deze niet te laag hangt. Het paard kan er dan met zijn been in vast komen te zitten. Bij een lange reis moet water en voer worden meegenomen. Na een paar uur rijden moet er worden gestopt om het paard te voeren en water te geven. Ook is het goed om paard en bestuurder een uur rust te geven.

Uitladen

uitladen Bij het *uitladen* moet je altijd eerst het paard losmaken en dan pas de achterstang verwijderen. Daarna leid je het paard rustig naar achteren de klep af. Je let goed op dat het paard niet naast de klep stapt, dit kan vervelende blessures geven. Wanneer het paard op een veewagen staat, kan het meestal vooruit van de klep af lopen. Pas op dat het paard niet met een grote sprong op je nek belandt.

3.2 Regels

Niet iedereen mag met een willekeurige auto een trailer trekken of een vrachtwagen rijden. Dit is aan regels gebonden en in de wet vastgelegd.

Rijbewijs

Het blijkt vaak dat bestuurders niet precies weten wanneer een categorie E rijbewijs vereist is. Met alleen een rijbewijs B mag je een trailer trekken tot 750 kg (ledig gewicht plus laadvermogen). Zwaardere trailers mogen wel als het ledige gewicht van de auto hoger is dan het ledige gewicht plus het laadvermogen van de trailer en als het totale gewicht van de combinatie niet meer bedraagt dan 3500 kg. In de praktijk komt het erop neer dat je altijd een rijbewijs BE nodig hebt wanneer je met een combinatie op pad gaat.

Belading

Voor elk type auto geldt een maximum totaal gewicht dat mag worden getrokken. Op het deel 1 van het kentekenbewijs van alle auto's waarvan het kenteken is afgegeven na 1998 staan de trekgegevens vermeld.

Weggedrag

De trailer moet onder alle omstandigheden het trekkend voertuig goed blijven volgen. De maximale snelheid in Nederland is 80 km. Blijf zoveel mogelijk rechts rijden om hinderlijke luchtverplaatsing zo mogelijk te voorkomen wanneer je wordt ingehaald door vrachtverkeer.

Voor ongevallen met trailers zijn de volgende oorzaken te noemen:

- overbelading,
- een te lichte auto voor de trailer,
- stuurfouten.

Politiecontrole

controle Wat moet je bij een *controle* van de politie kunnen laten zien?

- Rijbewijs (met de juiste categorieën).
- Kentekenbewijs van het trekkende voertuig.
- Aanvullingsblad (waaruit blijkt dat de auto de trailer mag trekken).
- Registratiebewijs van de trailer (boven de 750 kg).
- Eventueel een APK-keuringsrapport van de auto.

Controle voordat je gaat rijden

Voordat je met een aangekoppelde trailer gaat rijden, moet je altijd de volgende punten controleren:

- juiste bevestiging tussen trekauto en trailer,
- losbreekreminrichting,
- verlichting, ook in de trailer
- kenteken van de trailer moet overeenstemmen met dat van de auto.

Hulpverlening

Wanneer je bij een ongeval betrokken bent, bel dan onmiddellijk het alarmnummer 112 en zeg wat je aan hulp nodig hebt (dierenarts, ambulance en dergelijke). Geef een duidelijke plaatsaanduiding aan met een hectometerpaal. Denk aan je eigen veiligheid. Zorg dat het paard rustig blijft en houd mensen op een afstand. Maak alleen het halstertouw los. Als het paard ligt, belet het paard om op te staan door op de nek te gaan zitten. Het paard mag pas overeind komen wanneer alle schotten zijn verwijderd om verder letsel te voorkomen. Laat de laadklep zolang mogelijk dicht. Het paard zal in een stress-situatie alleen willen vluchten dus wees voorbereid op totaal ander gedrag dan thuis.

Wanneer je pech met de auto krijgt, probeer dan een parkeerplaats te bereiken.

Wanneer dit niet lukt, rijd je zoveel mogelijk naar rechts en doe de alarmverlichting aan. Pas op voor een zachte berm!

- Vragen 3.1**
- a Welke extra aandachtspunten zijn er bij het laden van jonge, onervaren paarden?
  - b Wat neem je mee op een lange reis?
  - c Wanneer moet je beginnen een paard aan de trailer te laten wennen?
  - d Waarom moet je een paard niet kort vastzetten in een trailer?
  - e Waarom is het gevaarlijk als de staartbandage te strak zit?
  - f Noem drie eisen die je aan de vloer van de trailer stelt.
  - g Mag je met een trailer rijden wanneer je net je rijbewijs hebt gehaald?

3.3 Afsluiting

Je kunt nu veilig assisteren bij het in- en uitladen van paarden. Je weet welke eisen de wet stelt aan bestuurder en auto. Wanneer er onderweg problemen zijn, kun je de juiste hulp inroepen en weet je wat je moet doen voor deze hulp aanwezig is.

Trefwoordenlijst

A

afzadelen 31

B

bandageren 35

borsttuig 12

buikflap 14

C

controle 40

H

harnachement 9

hulpteugel 21

I

inladen 38

K

kalkoenen 28

klaarmaken voor transport 38

M

mondstuk 16

N

neusriemen 15

O

onderhouden 32

opzadelen 30

oversingel 14

P

peesbeschermers 33

R

reisbandage 35

S

saumur sluiting 20

schabrak 11

singels 13

springschoenen 34

staartbeschermer 37

staatriem 14

stalbandage 35

stijgbeugelriemen 13

stijgbeugels 13

strijklap 33

T

teugels 20

transportbeschermers 36

trenzen 16

U

uitladen 39

V

voorsingel 14

voortuig 12

W

werkbandage 35

Z

zadelzeep 32

